

บทคัดย่อ : งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ตรวจสอบแบบแผนการทำงาน ศึกษากระบวนการงานอาชีพ และเงื่อนไขเชิงเศรษฐกิจที่ทำให้ผู้สูงอายุต้องเข้ามามีส่วนร่วมแรงงานนี้ โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจประชากรแรงงาน รอบที่ 3 ปี 2537-2544 ที่จัดเก็บโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ และข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม สัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งพบว่า การทำงานของผู้สูงอายุทั้งหญิงและชายคล้ายๆ กัน คือ เป็นงานอิสระ ส่วนตัว เมื่อพิจารณาหมวดอาชีพ พบว่า ผู้สูงอายุทั้งหญิงและชายทำงานในภาคเกษตร ค้าขายเล็กๆ น้อยๆ และงานช่างฝีมือเป็นส่วนใหญ่ 2) พบว่า ไม่มีความเปลี่ยนแปลงในแบบแผนการทำงานของผู้สูงอายุใน 3 ช่วงเวลา แม้ว่าเศรษฐกิจจะเปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตาม ในปี 2544 สำนักงานสถิติแห่งชาติได้เปลี่ยนแปลงการจัดเก็บข้อมูลบางหมวดอาชีพใหม่ตามหลักสากล จึงไม่สามารถวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงบางหมวดอาชีพได้ สำหรับเขตเมือง พบว่า ผู้สูงอายุทั้งหญิงและชายมีสถานภาพทำงานส่วนตัว ลูกจ้าง และค้าขายสูงกว่าในเขตชนบท ส่วนในเขตชนบท พบว่า การทำงานของผู้สูงอายุมีสูงในหมวดอาชีพเกษตรกรรม ช่างและงานฝีมือ 3) พบว่ามีความแตกต่างในสถานภาพการทำงานของผู้สูงอายุหญิงคือ มีระดับการศึกษาต่ำกว่าระดับประถม มีรายได้ต่ำกว่าชายทุกกลุ่มอาชีพ แต่จำนวนชั่วโมงทำงานพอๆ กับชาย รวมทั้งมีสถานภาพเป็นคนงานในครัวเรือนกว่าร้อยละ 80

การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อรายได้ของผู้สูงอายุมากที่สุด ได้แก่ ระดับการศึกษาซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับรายได้ ปัจจัยรองลงมา ได้แก่ ภาค สถานภาพการทำงาน อายุ เขตที่อยู่เมือง-ชนบท สถานภาพสมรส และขนาดครอบครัว ปัจจัยทั้ง 6 นี้ ให้ทิศทางผกผันกับรายได้ของผู้สูงอายุ

กรณีการลงสนามสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า กระบวนการทำงานของผู้สูงอายุเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางการเงิน และศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ ปัญหาที่พบ ได้แก่ การแข่งขันทางการตลาด ความรู้ที่ใช้ในกิจกรรมการผลิต ระบบบัญชี ลักษณะกายภาพของผู้สูงอายุเอง และการใช้เทคโนโลยี

สำหรับสุขภาวะของผู้สูงอายุ จากการสำรวจพบว่า อายุเฉลี่ยของคนไทยที่สูงขึ้นโดยเฉพาะผู้สูงอายุหญิงมีอายุยืนยาวกว่าชายถึง 5 ปี ฉะนั้น จำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุหญิงจึงเพิ่มขึ้นมากกว่า ผู้สูงอายุหญิงที่แก่มากขึ้น อาจต้องเผชิญกับปัญหาสุขภาพ เป็นมาย และยากจนสูงกว่าผู้สูงอายุชาย ผลของการศึกษานี้คาดว่าจะเป็นการวางแผนเพื่อผู้สูงอายุต่อไป เมื่อพิจารณาหลักประกันความมั่นคงของผู้สูงอายุ ซึ่งมาจากแหล่งครอบครัว รัฐ และชุมชน สำหรับในภาครัฐเองได้ดูแลผู้สูงอายุในด้านสุขภาพ ป้องกันโรค เป็นที่ปรึกษา ให้การสังคมสงเคราะห์ และจัดหาที่อยู่อาศัย ปัญหาหลักของผู้สูงอายุคือ ความว่าเหว การขาดการสนับสนุนจากสังคม ความต้องการงานที่เหมาะสมเพื่อมีรายได้ รวมทั้งความต้องการเบียดบังชีพ ส่วนนโยบายเกี่ยวกับงานของผู้สูงอายุ ภาครัฐจำเป็นต้องสนับสนุนแหล่งงานและศูนย์การตลาดเฉพาะเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการแก่ผู้สูงอายุ ในส่วนของชุมชน จากการสำรวจพลังกลุ่มในชมรม/ ศูนย์ผู้สูงอายุ พบว่า เป็นแหล่งที่ทำให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุดีขึ้น และการบริการผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุต้องใช้แนวทางบริหารจัดการแบบสหสาขาวิทยาการทั้งสังคม จิตวิทยาและการแพทย์

Abstract : This research aims to 1) examine earning pattern both elderly women and men, labour market behavior, and process of career 2) analyse changed working pattern between elderly women and men in 1994, 1998 and 2001 and 3) study differential working conditions between elderly women and men in urban and rural areas and wellbeing of the elderly.

Methodology: This analysis uses micro data from The Survey of Working Population round 3 in 1994, 1998 and 2001, by the National Statistics Office of Thailand and in-depth field interview. The study is proceeded by addressing basic age groups of the elderly concerning the appropriate ways to analyse a role of headed household, a step in understanding of the reasons behind the average working hours, education, occupation and family size relationship.

Results, Discussion and Conclusion: The findings are divided into 3 parts; 1) it was found that both elderly women and men are mostly self-employed, unpaid labour in households. Considering occupation, it was found that the elderly basically work in agricultural, small trade and handicraft. 2) No change of working pattern between elderly women and men in 1994, 1998 and 2001 was found. It was found that both elderly women and men in the urban areas are mostly self-employed, and those in the rural areas mostly work in agriculture. However, in accordance with the Labour and Social Welfare Ministry's newly proposed ILO occupation classification in 2001, the NSO had to change data collecting method. In effect, analysis of changes of some occupations is not possible. 3) Studying working conditions and wellbeing between the elderly women and men in the urban and rural areas, it was found that women are less educated and earn less income than men. More elderly women than men are unpaid workers in the households.

Factor, which had highest influence on income of the elderly, was education level. The higher the educational level, the higher the income. Besides education, region, working status, age, residential area, marital status, and family size, had inverse correlation with income of the elderly.

The field observation was largely focused on the labour market behaviors, and the process of works of aged workers, provided direct evidence as to the economic condition of the elderly, financial security and dignity. The problems of aged workers are the marketing competition, knowledge-based production and accountancy, physical conditions of aged workers, and technology usage.

For wellbeing study, the average life expectancy is increasing. The older women's life expectancy is about 5 years longer than that of men. The number and proportion of older women will be increasing. Older women often suffer multiple disadvantages arising from gender biases, widowhood, health-problems and poverty. At present and future, the large number of the elderly with more progressively living in very old ages are stressed on the need to plan early for the elderly. The sources of old-age security are the family, government and communities. The government is a source of medical insurance such as preventive health care, free consultation, and hospitalization and residential. Their main problems were loneliness, lack of social support, lack of suitable occupation that they can earn income, and financial support. For the policy on jobs for the elderly, the government sector must subsidise job market and center for exchanging goods and services specifically for the elderly. For elderly community, the Senior Centers have improved the quality of elderly lives. In providing services for the elderly one must adopt multidisciplinary management approach including social, psychological and medical disciplines.